

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Vniuersa Theologia Scholastica, Speculatiua, Practica

Ad methodum S. Thomæ, quatuor Tomis comprehensa

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1626

IV. Sitne in diuinis actus intelligendi & amandi principium quo producendi personas, an ipsa productio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72856](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72856)

siue potius ipsa productio verbi, materialiter est intellectio, ipsumque verbum mentis; sicut omniactio realiter identificatur cum suo termino: in diuinis autem intellectio concipitur quidem per modum perfectionis absolutæ & essentialis, quæ etiam secundum se, non minus quam ipsa essentia diuina, cum verbo eiusque productione identificatur, ex dictis quæstion. 1. dub. 7. at vero formaliter & secundum nostrum concipiendi modum, non est ipsum verbum productum; nec, si secundum se solum spectetur, actiua productio verbi; sed perfectio absoluta, ratione prior, vt dictum; eo modo, quo absoluta & essentialia in diuinis ratione priora sunt relatiuis & personalibus. Habet tamen rationem productionis, seu processionis actiue, prout simul formaliter adiunctam habet relationem ad verbum: vti quidem habet, prout est in solo patre, non in alijs personis, ob rationem superius dictam.

18 Quæ ratione ipsa etiam productio, seu origo actiua verbi, nec est sola intellectio absoluta, nec sola relatio, sed vtrumque simul includit; ita vt ob hanc causam etiam ab origine seu processione passiuæ realiter distinguatur; prout vniuersim notionalis actio, & quasi passio, in diuinis realiter differunt, vt quæst. 3. dicemus. Cur autem intellectio in diuinis, etiam prout concipitur in esse perfecto, non sit formaliter verbum ipsum productum per actionem intelligendi ratio est, quia verbum in diuinis est persona subsistens & distincta à patre eam per intellectionem producente; est ergo ratione posterior intellectione, etiam in esse perfecto; cum in intellectu communis & absoluta in Deo, siue in patre, qua producitur filius, non possit non esse etiam formaliter, & in suo genere summe perfecta.

19 Hocposito, ad argumentum respondeo, intellectionem saltem materialiter & realiter, tam in nobis, quam in Deo esse productionem seu dictionem verbi; sed diuersa ratione, vt dictum: etsi formaliter intellectio vt sic, si secundum se præcisè sumatur, nec in nobis, nec in Deo sit productio verbi. Ex quo fit, intellectionem & dictionem non esse duas actiones inter se distinctas, nec subordinatas, sed potius re ipsa vnam esse actionem, vnumque actum, qui prout est in facto esse, est, & vocatur in nobis intellectio, seu verbum mentis; prout autem est in fieri, est ipsa dicitio seu productio verbi. Ad quem ferè modum etiam ad hoc argumentum respondet Vasquez disput. 112. cap. 4. vbi rectè annotat, non posse plenam similitudinem deduci ex nostro intellectu, vt intelligamus æterni verbi productionem: hæc enim peculiare illud habet, vt simul sit productio verbi, & intellectio eius, quod producit; nostra vero intellectio est verbum ipsum, quo formaliter intelligimus non ipsum verbum, quod producimus, sed quo intelligimus rem aliam, quæ intellectui verbum producenti obijcitur. Plura de hac recit. quæst. 3. vbi de originibus differetur.

DVBIVM IV.

Sitne in diuinis actus intelligendi & amandi principium Quo producendi personas; an ipsa productio.

S. Thom. 1. p. q. 27. a. 1.

1 DICTUM est dub. 2. contra Durandum, personas diuinas procedere per intellectum & voluntatem; rursum contra Henricum & Scotum dub. 3. probauimus, easdem personas intelligendo & amando produci; quod cum dupliciter fieri possit, vel vt actus intelligendi & amandi tantum sit principium Quo, seu quasi virtus actiua producendi personas; vel vt sit ipsa productio; explicandum restat hoc dubio, vtro nam ex his duobus modis determinate actus illi se habeant ad productionem personarum: quandoquidem etsi obiter quandoque innuatum est hactenus, actus illos esse ipsas productiones personarum, id tamen non est ex instituto definitum & explicatum; quod cum inter Scholasticos Doctores admodum sit controuersum, in primis etiam explicatione indiget.

2 Sunt enim hæc de re duæ sententiæ oppositæ. Prima ait, actum intelligendi & amandi solum esse principium Quo producendi personas; sicut potentia animæ est principium Quo operationis animalis; aut sicut calor in calefaciente est principium Quo calefactionis. Ita docet Henricus Gandauensis quodlib. 6. quæst. 1. quem sequuntur Suarez lib. 1. cap. 8. num. 2. & Albertinus tom. 2. prædic. ad aliquid, corollar. seu quæst. 12. dub. 2. vbi etiam in patre distinguit ratione duplicem actionem, vnam absolutam, qua filio communicatur ipsum intelligere; alteram relatiuam, qua producitur relatio Filiationis, &c. Simulque supponit, generationem actiuam identificari non cum patre, sed cum filio; quod quæst. seq. dub. 5. refellemus. Rationes potissimas huius sententiæ inferius adducemus & soluemus.

3 Etenim opposita sententia, vt communior, ita verior videtur, nimirum in Deo patre ipsam intellectionem, seu actum intelligendi, esse dictionem & productionem verbi, non solum identice, sed etiam formaliter; ita saltem vt intellectio ipsa, prout est in patre, adiunctam habeat formalem rationem dictionis; hæcque intrinsecè includat etiam ipsam intellectionem. Ita docent Magister in 1. distinct. 26. Richardus in 1. distinct. 27. artic. 1. Hispanensis distinct. 3. art. 3. Capreolus dist. 9. quæst. 1. & supponit Caietanus hic quæst. 27. artic. 5. & ex instituto tuentur Torres quæst. 27. artic. 5. disput. vnic. part. 3. Gregorius de Valentia hic quæst. 1. punct. 3. Vasquez disput. 111. cap. 2. & disput. 112. cap. 3. & Molina quæst. 27. art. 1. disput. 8. memb. 4. ad 4. vbi aperte ait, intellectum per intellectionem producere verbum, tanquam per actionem, quæ est ipsamet verbi productio, non vero tanquam per principium efficiens. Nec obstat, quod infra artic. 5. disput. 2. contra Torrem disse-

rens ait: *Dicere & spirare non esse ipsasmet operationes, seu actus vitales intelligendi & amandi; sed eas supponere, & in obliquo connotare; quia dicere est intelligendo producere; in recto vero esse ipsasmet relationes productionis.* Solum enim negare vult hoc loco Molina, dicere in recto formaliter & adequatè esse ipsam per se intellectionem; de quo quæst. 3. non tamen negat includere formaliter etiam ipsam intellectionem; ita vt intellectio in patre sit ipsa verbi productio.

4 Eadem videtur sententia communior Scholasticorum, qui cum asserunt, eandem intellectionem in diuinis considerari posse, & vt intellectionem, & vt dictionem, supponant, eam quoque formaliter esse dictionem, quamuis non semper, & in omni persona, vt dicitur. Eandem sententiam indicat S. Thomas quæst. 34. artic. 1. ad 2. vbi ait: *Dicere Deo esse cogitando insucri, in quantum in actu cogitationis diuinae concipitur Verbum Dei.* Et ibidem ad 3. ait: *Pater intelligendo se, & filium, & spiritum sanctum, & omnia alia, quæ eius scientia conueniunt, concipit verbum; &c.* Vbi non dicit, potest concipere, sed concipit. Et quæst. 27. artic. 1. ait: *Quicumque intelligit, ex hoc ipso quod intelligit, procedit aliquid intra ipsum, quod est conceptio (seu verbum) rei intellectæ, ex vi intellectiua procedens, & ex eius notitia procedens.* Quod ipsam postea ad processionem verbi in Deo applicat. Sentit ergo S. Thomas, ipsam actionem intelligendi esse productionem verbi; simulque in Deo esse non tantum actuale notitiam, ex qua (si nimirum per modum actionis consideretur) procedat verbum; sed etiam vim intellectiuam, ex qua velut principio Quo prouenit verbum.

5 Probatur hæc sententia primò. Quia in omni natura intellectu ipsamet intellectionis actio est actio productiua, & productio verbi; quod frustra in dubium vocat Albertinus; sicut etiam ipsum verbum, si propriè verbum est, ex sua ratione terminus est intellectionis, vt actio est: nec vspiam intelligere est principium physicè effectiuum alterius actionis. Secundò. Quia secundum oppositam sententiam assignanda foret alia actio, medians secundum rationem nostram, inter intellectionem & verbum, cuius principium esset intellectio: quod non videtur conueniens; sic enim verbum diuinum non produceretur immediatè per actionem, quæ est intellectio. Tertiò. Actio intelligendi, siue ipsa intellectio, vt actio, necessariò habet aliquem terminum; nec alium, quam verbum: sed ipsum intelligere diuinum, si consideretur, vt secundum rationem emanat ab intelligente, eoque apto ad producendum verbum, est actio intelligendi; Ergo ipsum intelligere, vt emanat quasi ab intelligente, eoque apto ad producendum verbum, vt in diuinis est pater, est productio verbi. Quartò. Intellectus possibilis non habet aliam actionem, quam intellectionem; ab hoc enim velut adequato actu specificatur: Ergo aut hæc producitur verbum etiam in diuinis, aut nulla.

6 Obijcitur primò. In diuinis propriè locum non habet intellectus seu voluntas, vt per modum actus primi ab intellectione seu volitione distinguitur: Ergo cum ipsa voluntas & intellectus diuinus, iuxta S. Thomam, & communem, constitua-

tur per modum principij Quo, respectu processionis, seu productionis Verbi, siue Spiritus sancti, id de actibus intelligendi & amandi accipiendum est.

Respondeo negando antecedens, loquendo de distinctione rationis; in Deo enim intellectum & voluntatem esse etiam per modum actus primi, vniuersim docuimus disp. 2. q. 11. dub. 5. Et quamuis S. Thomas q. 41. art. 1. neget actionem in Deo esse, quatenus ea motum inuoluit, aut connotat, non tamen negat esse sub communi quadam & propria etiam ratione, prout à motu & reliquis imperfecti-
7 nibus quasi materialibus abstrahit, vt ibidem dictum, & pluribus dicitur dub. 5.

Obijcitur secundò. Si intelligere in diuinis est ipsa actio productiua verbi, sequitur, patrem constitui intelligentem ipso verbo producto; quia verbum humanum per actionem intelligendi ad hoc producitur, vt constituat producentem in actu secundo intelligendi: consequens autem non potest dici, iuxta Augustinum lib. 15. de Trinitate, capit. 7. & 10. & lib. Retract. capit. 26. vbi retractat illam propositionem, *Pater est sapiens sapientia genita:* quod etiam notauit S. Thomas quæst. 37. art. 2.

8 Respondeo, negando sequelam; nam quod in humanis, is qui producit verbum, constituitur intelligens ipso verbo producto, ex imperfectione & limitatione creati agentis accidit, quia nimirum ex seipso, & ante productionem verbi, non est intelligens; cuius contrarium in diuinis accidit; siquidem pater ex se ipso est intelligens; nec productio verbi ei competit, ob indigentiam intellectionis, sed ex fecunditate & perfectione ipsius intellectionis, quam is ex se, & sua natura habet. Cum ergo pater sit sapiens & intelligens suam essentia, adeoque sapientia essentiali & ingenita, veluti forma; non autem verbo seu sapientia genita, rectè negatur, patrem constitui sapientem seu intelligentem verbo, siue sapientia genita, vt pluribus dicemus quæst. 3. dub. 2. Et quoad hoc libenter agnoscimus discrimen, ab omnibus necessariò admittendum, inter verbum diuinum, & creatum: quia per hoc is ipse, qui id producit, formaliter constituitur intelligens, quia est forma illius & ipsa intellectio in esse perfectò, vt dictum; at vero in Deo est persona distincta ab intelligente patre. An vero interim in diuinis dici alio sensu possit, *patrem intelligere verbo*, ita vt verbum intelligere significet actionem intelligendi, non formam seu actum intelligendi in esse perfectò, vt tradit Vasquez disp. 151. cap. 6. num. 22. dicitur quæst. 3. dub. 2. & 8.

9 Obijcitur tertiò. Si intelligere in diuinis est ipsa actio producens verbum; Ergo omnibus personis tribuenda erit productio verbi: siquidem intelligendi actus est communis omnibus personis; & impossibile est, formam in aliquo subiecto esse, & non habere in eodem, seu non tribuere eidem effectum formalem; secus est de principio productionis Quo, hoc enim bene potest esse in aliquo subiecto; cum tamen ob defectum alicuius conditionis, non possit agere, seu prodire in actum secundum.

10 Respondeo distinguendo sequelam primæ propositionis; vera est enim, si intelligere in diuinis,

secun-

secundum se præcisè sumptum est actio producens Verbum; fecus, si intelligere est actio producens non secundum se præcisè, sed vt simul adiunctam, habet in patre relationem producentis ad verbum, vt etiam dubio præcedenti in simili dictum. Neque est hoc planè nouum, vt forma aliqua pro diuersa ratione subiecti, non habeat omninò eundem effectum formalem. Siquidem etiam actiones vitales, ex probabili sententia, per absolutam Dei potentiam, esse possent in lapide, aut alio subiecto inanimato; neque tamen redderent illud formaliter intelligens, aut viuens; nimirum quia effectus formalis eiusmodi formatum, præter absolutum esse ipsius formæ, includit essentialiter habitudinem ad certum subiectum natura sua capax eiusmodi formarum; puta viuens, &c. Ita ergo etiam productio verbi, præter esse absolutum ipsius actus intelligendi, includit etiam certum respectum seu relationem producentis ad verbum; veluti terminum productum; quæ relatio quia in solo patre est, ideo in eo solo actus intelligendi habet rationem productionis verbi. Quare autem non in alijs quoque personis habeat relationem eiusmodi adiunctam, rationem assignauimus dubio præcedenti.

11 Obijci potest quartò. Intelligere essentialè Dei est actus quidam secundus omninò perfectus, & in eo concipitur per modum qualitatè absolutæ: Ergo impossibile est, vt formaliter sit actio, seu productio verbi; siquidem de ratione actionis est, vt concipiat per modum cuiusdam tendentiæ ad suum terminum. Respondeo cum Gregorio de Valentia quæst. 1. punct. 3. intelligere diuinum, ob suam eminentiam, & habere rationem actus perfecti & absoluti, si secundum se & in ordine præcisè ad obiectum suum concipitur, qua obiectum est; & simul etiam rationem actionis, si concipitur prout adiunctam habet relationem, in ordine ad terminum producendum; quod etsi quidem in nulla creata intellectione accidit, nihil tamen obstat, quo minus diuinæ intellectioni tribuendum sit; cum præter hæc etiam alia pleraquæ, ob excellentiam suam singularia habeat, vt dictum, & magis patebit quæst. 3. dub. 5. vbi de actibus notionalibus agitur.

12 Quintò obijci potest. Productio verbi realiter differt à processione, seu passua generatione verbi; cum eidem relatiuè opponatur, vt dicitur quæst. 3. at vero intellectio essentialis realiter non differt à processione verbi, seu ab ipso verbo; Ergo intellectio patris (quam ipsam essentialè Dei intellectiõnem diximus) non est productio verbi. Respondeo minorem esse veram, si de intellectu, secundum se præcisè loquamur; falsam, si loquamur de intellectu, in quantum adiuncta relatione productio est: quo sensu etiam conclusio distinguenda est; intellectio enim secundum se præcisè non est productio; sed vt in patre adiunctam, habet relationem ad verbum seu filium, vt superius dictum. Interim in omni probabili sententia fateandum, hoc esse singulare, in his diuinis productionibus, quod actiua productio siue processio, non est re eadem cum passua, vt quæst. seq. dicitur dub. 5. quicquid pauci quidam refragentur.

13 Sextò obijciatur ex Scoto in 1. distinct. 27. Actio per quam producit verbum, seu præcisè personalitas verbi, est verus & realis influxus, emanans per realem emanationem à patre; quo fit, vt ista actio sit distincta à patre, & adæquatè identificetur cum Filio: at vero intellectio non est in diuinis per realem emanationem, sicut est in nobis; nec distinguitur à patre: Ergo non potest esse actio, per quam verbum producit secundum personalitatem. Ita Albertinus.

14 Respondeo, actionem illam esse quidem verum & realem influxum respectu personæ producendæ, quæ proinde etiam ab ipsa quasi realiter emanat; ipsam vero actionem nec realiter emanare à patre, nec realiter esse distinctam à Patre, sed à Filio, vt ex communi sententia dicitur quæstione 3. dub. 5. vbi de actibus notionalibus agitur. Et sanè propter hanc ipsam causam displicet sententia opposita, quod & noua ac propemodum singularis sit, & plura alia noua in hac materia inuehat; Verbi gratia, intrinsecum intellectiõnis terminum non esse verbum; verbum in diuinis produci per aliam actionem, quam per actionem intelligendi; originem seu productionem actiua verbi non esse eandem cum patre producente, sed cum verbo, seu filio, &c.

DVBIVM V.

Quodnam sit principium Quo, & potentia productiua personarum, seu actuum notionalium; quise terminus formalis eorundem actuum.

S. Thomas 1. p. q. 42. a. 3. 4. & 5.

1 Non agit quidem S. Thomas hac de re sub titulo de processione diuinarum personarum, quæst. 27. sed inferius quæst. 41. sub titulo de actibus notionalibus, siue de personis comparatis ad actus notionales; sed quia actus notionales nihil aliud sunt, quam actus per quos procedunt personæ in diuinis, quamque ipsæ adeo processiones seu origines personarum; idcirco non abs re hoc loco dubitatio hæc explicatur: cum præsertim processiones seu productiones in diuinis intelligi non possint, nisi & vis actiua seu principium Quo, ex quo procedunt, & terminus earum formalis cognoscatur.

2 Qua in re primò supponendum, rectè etiam in diuinis ratione nostra distingui, tum terminum productionis adæquatam, & formalem; tum principium Quod, & principium Quo; licet à patre rei non differant, vt cum S. Thoma quæst. 41. artic. 5. contra Ariminensem in 1. distinct. 5. quæst. 1. & d. 7. quæst. 2. artic. 2. quem ferè sequitur Gabriel in 1. distinct. 5. quæst. 2. habet communis Doctorum sententia; alias enim si in diuinis idem formaliter esset principium Quo & Quod, non esset in omnibus personis idem principium Quo creandi. Et ad di-